

40 jaar
Musica
Sacra

Kunstenfestival Maastricht, Hasselt, Sittard-Geleen en Venlo

Pieter Dirksen · orgel & klavecimbel

De Tien Geboden

• zaterdag 17 september | **SITTARD** KERK VRANGENDAEL | 15.00 - 16.00 uur

*Opening door Andries Houtackers, Wethouder
Stadsmarketing, Sport, Cultuur en Evenementen
van de gemeente Sittard-Geleen.*

Jan Pieterszoon Sweelinck 1561-1621

- Toccata a 3, SwWV 298
- De Tien Geboden Gods (vier variaties), SwWV 314a

Johann Kuhnau 1660-1722

- Suonata sesta in Es: La Tomba di Giacob

Johann Pachelbel 1653-1706

- Fuga super Dies sind die heil'gen zehn Gebot
- An Wasserflüssen Babylon
- Chaconne in F

Juan Cabanilles 1644-1712

- Tiento 1° tono lleno sobre In exitu Israel de Egipto

Francisco Correa de Arauxo 1584-1654

- Tiento de medio registro de dos tiple de 2° tono

Johann Caspar Ferdinand Fischer 1656-1746

- Praeludium & Chaconne in G

Johann Sebastian Bach 1685-1750

- Fughetta super Dies sind die heil'gen zehn Gebot, BWV 679
- Erbarm dich mein, o Herre Gott, BWV 721

Johann Adam Reincken 1643-1722

- Fuga in g

De Tien Geboden

Sweelinck

Het Nederlandse calvinisme liet naast de 150 psalmen slechts een handjevol gezangen toe, de 'Enige Gezangen'. Een daarvan was *De Tien Geboden*, dat gebruikmaakte van de Geneefse melodie bij psalm 140. Een uit vijf variaties bestaande zetting van deze psalm bleef bewaard, toegeschreven aan Jan Pieterszoon Sweelinck. Een anoniem overgeleverde versie van dit werk telt een variatie minder en geeft als titel niet de psalm maar *De Tien Geboden*. Het is blijkbaar een alternatieve, oudere zetting van deze melodie (SwWV 314a). In overeenstemming met het dwingende karakter van de tien geboden wordt de melodie in alle vier variaties zonder enige omspeling geciteerd, in de eerste twee variaties tweestemmig, in het laatste paar driestemmig. Het stuk is van een uitbundige virtuositeit, die culmineert in de laatste variatie waar Sweelinck de melodie in de middenstem legt en de rechterhand zich in briljante vrije figuraties te buiten gaat.

Dies sind die heil'gen zehn Gebot

Al even dwingend van affect is Bachs *Fughetta super Dies sind die heil'gen zehn Gebot* (BWV 679). Het is geschreven als een gigue, waarbij de koraalmelodie is getransformeerd tot een eigenzinnig, hamerend thema, dat heel symbolisch tien keer wordt gebruikt. De uitgelaten stemming refereert kennelijk aan Luthers kleine

catechismus waarin staat dat we de tien geboden opgevekt en met plezier moeten vervullen.

Johann Pachelbels compacte *Fuga super Dies sind die heiligen zehn Gebot* is afkomstig uit diens *Erster Theil etlicher Chorale*, een kleine verzameling orgelkorallen die in 1700 verscheen.

Kuhnau

In datzelfde jaar publiceerde Johann Kuhnau een bijzondere en voor zijn tijd revolutionaire collectie: de *Musicalische Vorstellung einiger Biblischer Historien* met zes sonates gebaseerd op vertellingen uit het Oude Testament. De *Suonate Sesta* is gebaseerd op het laatste gedeelte van het boek Genesis; de oeroude Jacob ligt in Egypte op sterven en vraagt zijn zoons hem bij zijn voorouders en zijn vrouw Lia te begraven in het familiegraf in het land Kanaän. Deze lange reis met een groot gevolg was een voorloper van de definitieve Exodus vele jaren later onder Jacobs' achterachterkleinzoon Mozes. We horen achtereenvolgens:

1. 'De ontreddering van de kinderen van Israël aan het bed van hun stervende vader, enigszins gerustgesteld door de vaderlijke zegen': een soort vrije mars, in de tweede helft een paar keer onderbroken door een korte dans (de 'zegen').

2. 'Hun smart over zijn dood, en gedachten over de gevolgen van dit overlijden': een plechtige, chromatische fuga.
3. 'De reis van Egypte naar het land Kanaän': een energiek Andante gebaseerd op een 'walking bass'.
4. 'De begrafenis in Israël en de smartelijke klaagzang van de aanwezigen': een Adagio met vele 'Seufzer' (muzikale zuchten).
5. 'Het getrooste gemoed van de nakomelingen': een lieflijke dans, haast een soort chaconne.

Fischer

Twee jaar voor deze baanbrekende publicatie van Kuhnau publiceerde de Zuid-Duitse Johann Caspar Ferdinand Fischer zijn *Musikalisches Blumen-Büschlein*, waarin zich als apotheose een prachtige Chaconne bevindt. Hoewel er, in tegenstelling tot bij Kuhnau, geen duiding wordt vermeld, gaat het ook hier waarschijnlijk om een programmatisch werk. Het is een verklanking van het Rozenkransgebed met de vijftien 'geheimen' uit het leven van Christus, uitgebeeld in vijftien variaties. Aldus klinken achtereenvolgens vijf 'blijde' (G-groot), vijf 'droevige' (g-klein) en vijf 'glorieuze' (G-groot) geheimen. Bij 'De Geseling' (Variatie 7) horen we een combinatie van stijgende en dalende chromatiek, bij 'De Kruisdraging' (Variatie 9) smartelijke, verminderde harmoniek. De omkaderende variaties 1-2 en 14-15 handelen over Maria en zijn lyrisch verrijkt, in Franse stijl.

Pachelbel

Een andere Zuid-Duitse chaconne op dit programma, van de hand van Johann Pachelbel, is veel virtuozener en uitgebreider dan die van Fischer. Pachelbels fraaie zetting van *An Wasserflüssen Babylon* vormt in zijn eenheid van affect en introverte karakter het volkomen tegendeel van de koraalfantasia van Johann Adam Reincken op dezelfde melodie (dit werk van Reincken is op vrijdag 16 september door Pieter Dirksen uitgevoerd op het orgel van de Onze Lieve Vrouwebasiliek in Maastricht, red.).

Pachelbels *Chaconne* bestaat uit twee delen: een fuga gebaseerd op de eerste koraalfrase gaat naadloos over in een tweede gedeelte met de volledige melodie in lange notenwaarden in de sopraan.

Cabanilles & Correa

Juan Cabanilles nam voor een van zijn vele *tiento*'s als uitgangspunt de traditionele psalmtoon *In exitu Israel de Egipto* – psalm 114, die terugblijkt op de Exodus. In de eerste helft van deze grote ‘fuga’ klinkt de psalmtoon steeds intensiever, tot en met een aantal *stretto*'s waarin het thema in twee stemmen gelijktijdig verschijnt. Na wissering van maatsoort in een driedelige beweging wordt de psalmtoon nog maar een paar keer als een soort langzame *cantus firmus* gebruikt alvorens de tegenstemmen het discours overnemen, met veel spannende chromatiek. In dit werk en ook in de *Tiento* van Francisco Correa de Arauxo horen we die typische, eigenzinnige Spaanse polyfonie, die altijd weer harmonische verrassingen oplevert. Correa's stuk is geschreven voor twee met de rechterhand te spelen solostemmen, wat op het Van Assendelft-orgel met de Sesquialter wordt gerealiseerd.

Pieter Dirksen

Pieter Dirksen

Pieter Dirksen geeft recitals op klavecimbel en orgel en speelt continuo in diverse ensembles. Hij studeerde muziekwetenschap en publiceerde een groot aantal artikelen en edities op het gebied van de barokmuziek. Hij promoveerde in 1996 *cum laude* op een proefschrift over de klaviermuziek van Jan Pieterszoon Sweelinck. De handelsuitgave van deze studie verscheen in 1997 en werd onderscheiden met een Praemium Erasmianum. In het Sweelinck-jaar 2021 verscheen een veelgeprezen algemene studie over het leven en werk van deze componist. Daarnaast zijn vooral zijn talrijke studies betreffende de muziek van Johann Sebastian Bach

bekend geworden. Hij werkte mee aan de nieuwe uitgave van Bachs complete orgelmuziek bij Breitkopf & Härtel, reconstrueerde twee cantates voor de Stuttgarter Bach-Ausgaben, en is redactielid van het befaamde *Bach-Jahrbuch*. Bachs muziek staat al sinds zijn jeugd in het centrum van zijn muzikale universum, maar daarnaast heeft hij zich ook altijd sterk aangetrokken gevoeld tot de rijkdommen van de zeventiende eeuw: de Engelse virginalisten,

Mozes met de tafelen der wet, door Jan Luyken (1649-1712)
titelpagina voor *De tien geboden des Heeren* (1685) van A. Hondorffius

Pieter Dirksen

Sweelinck, de Noordduitse school, Froberger, het mediterrane repertoire, de Franse ‘klassieke’ traditie...

Pieter Dirksen is klavecijnist en co-artistiek leider van Combattimento. Als continuospeler treedt hij ook geregeld op met andere orkesten en ensembles en bij Opera Zuid. Daarnaast is hij een veelgevraagd solist op klavecimbel en op historische orgels in binnen- en buitenland, en realiseerde hij talrijke opnamen.

Pieter Dirksen is titulair organist van het historische orgel van André Severin (ca. 1650) in de Martinuskerk in Cuijk (het orgel in de Onze Lieve Vrouwebasiliek in Maastricht is van dezelfde bouwer en stamt uit 1652, red.). Zijn solo-cd's werden in *Luister* steeds met een '9' of '10' beoordeeld en in 2002 won hij een Edison. Sinds 2007 verschijnen zijn cd's vooral bij Etcetera. Tot nog toe verschenen opnamen met muziek van Schenck, Scheidemann, Louis en François Couperin, Böhm, Vivaldi en Bach (*Toccata's*, *Kunst der Fuge*, sonates met viola da gamba, *Goldbergvariaties* en *Canonische Variaties*).

◆ Hoogmis

zondag 18 sept · 11.00 | **SITTARD** SINT-PETRUSKERK (GROTE KERK)

m.m.v. **Ad Mosam Barock** o.l.v. **Huub Ehlen**
Elisabeth Hetherington sopraan | **Valerio Zanolli** bas

Cantates van **Élisabeth-Claude Jacquet de la Guerre**

◆ Huub Claessens · bas & Hans Eijsackers · piano

zondag 18 sept · 15.00 - 16.00 uur | **LIMBRICHT** SALVIUSKERKJE | € 15

Wanderer

De *Songs of Travel* van Ralph Vaughan Williams werden uitgevoerd tijdens Musica Sacra 2015. De Engelse componist John Casken was erbij en werd erdoor geïnspireerd tot zijn cyclus *Lines from a Wanderer*.

Huub Claessens zal in dit concert ook optreden als recitant in *Die Auswanderer* van Oskar Fried, een vriend van Mahler. Dit melodrama gaat over de uittocht van het platteland naar de angstaanjagende grote stad. Deze werken worden omkaderd door enkele van Schuberts *Wanderlieder*.

◆ Internationale Fotojournalisten Tentoonstelling

do 8 september t/m do 6 oktober | **MAASTRICHT** STATIONSSTRAAT

MUSICA SACRA IS EEN COPRODUCTIE VAN Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof Maastricht. Satellietprogrammering en promotieconcert komen tot stand i.s.m. Cultuurcentrum Hasselt, Toon Hermans Theater en Filmhuis De Domijnen in Sittard-Geleen, Theater De Garage Venlo en Munttheater Weert. Filmselectie voor Maastricht en Sittard-Geleen door Lumière Cinema i.s.m. Filmhuis De Domijnen.

BESTUURDER Brigitte van Eck, directeur Theater aan het Vrijthof Maastricht

PROGRAMMACOMMISSIE Jacques Giesen (vz), Jos Leussink (adviseur), Sylvester Beelaert, Fons Dejong, Bas Geerts, Susanne Vermeulen en Saskia Törnqvist
RAAD VAN TOEZICHT Jean Jacobs (vz), Michel Cobben, Barbara de Heer, Bas Huyser en Lieke Wijnia

PROJECTLEIDING & FONDSSENWERVING Fons Dejong
MARKETING & PUBLICITEIT Hetty van Dongen
PRODUCTIE Raf Meijers **REDACTIE** Philip Leussink, Jacinta Wetzter, Sylvester Beelaert en Fons Dejong
VORMGEVING Philip Leussink **UITBALIE** Flora Minis en Susan Meisen **TECHNISCHE COÖRDINATIE** Sander Ronden **FACILITAIR** Nandi Nijsten **FINANCIËN** Jos Spauwen

MUSICA SACRA MAASTRICHT is lid van De Verenigde Podiumkunstenfestivals.

MUSICA SACRA MAASTRICHT wordt mede mogelijk gemaakt door Fonds Podiumkunsten, Provincie Limburg, Gemeente Maastricht, Theater aan het Vrijthof, VSB Fonds, Fonds 21, Elisabeth Strouven Fonds, Stichting Kanunnik Salden Nieuwenhof en Lira Fonds.

Met dank aan de Vrienden van Musica Sacra Maastricht en alle (concert-)locaties en samenwerkingspartners. De activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door anonieme giften van particulieren.

MEDIAPARTNERS NPO Radio4, NTR, KRO NCRV, L1, Dagblad de Limburger, RTV Maastricht.

STEUN HET FESTIVAL Voor een bijdrage vanaf € 40 geniet u als Vriend van Musica Sacra Maastricht vele voordelen. Zie voor meer informatie en aanmelding • musicasacramaastricht.nl/vriend

STICHTING MUSICA SACRA

Vrijthof 47, 6211 LE Maastricht

• info@musicasacramaastricht.nl

• musicasacramaastricht.nl

• [facebook.com/MusicaSacraMaastricht](https://www.facebook.com/MusicaSacraMaastricht)

• [@FestivalMSM](https://twitter.com/FestivalMSM) | #MSM2022

